

Del A kortsvarsoppgave

Bitterhetens stillhet

Utdraget fra Cora Sandels «Skred» maler et klart bilde av et bittert, kommunikasjonsløst ekteskap mellom en mann og kvinne. Dette tydeliggjøres gjennom bruken av en rekke forskjellige virkemidler.

Det mest imøtekommende virkemiddelet som brukes for å belyse forholdet, er en aural allvitende forteller, og tankereferatene leseren får tilgang til. Denne vinklingen gir en dypere innsikt i følelsene personene har. «Hun er derimot urimelig, tøvet, barnaktig, smålig», som sett fra mannens side, og «Gud, bare han ikke begynner å nynne [...], jeg skriker høyt», som sett fra kvinnens side, gir en tydelig indikasjon på at personene bærer bitterhet overfor hverandre. Det er derimot lite bruk av dialog i utdraget i kontrast med tankereferatet. Det er bare én kort dialog, noe som kan peke til et ekteskap uten kommunikasjon.

Videre kan man se på ordbruken og dets konnotasjoner. «Men hustruen ...» viser at forholdet mellom personene er et ekteskap. «slag på gulvet» blir eksempelvis brukt i stedet for ord som «skritt» eller «steg», som kanskje viser til at kvinnen føler forakt av mannens nærvær. En kan også merke seg mannens kommentar «... alltid har gjort sin plikt.» Plikt gir konnotasjoner til praktisk arrangerte ekteskap, noe som sett fra et kulturhistorisk perspektiv var vanlig på denne tiden.

Til slutt kan man bemerke seg bruken av personifikasjon som gir sterke språklige bilder. «Tunge masser av tilbaketrengt nag rører ...» Dette viser hvordan bitterheten kan ha utviklet seg over tid gjennom ekteskapet.

For å oppsummere kan en sa at Cora Sandel gir leseren et detaljert bilde av et bittert, kommunikasjonsløst forhold gjennom b.la. bruken av en aural allvitende forfatter, ord med bestemte konnotasjoner, personifikasjon og dialog.

Kilder

- «Skred» av Cora Sandel, 1935

Del B langsvarsoppgave - Oppgave 4

Kampen om nynorsk – en tapende sak?

Kampen for nynorsk har vært en lang og krevende hjertesak for nynorskbrukere i mye av tiden det har vært et offisielt skriftspråk, helt siden jamstellingsvedtaket i 1885. Siden den tid har andelen nordmenn som bruker nynorsk sunket gradvis. I dag er det knapt 10-15% med nynorsk som hovedmål. På mange måter kan nynorsk se ut til å være et døende skriftspråk, sett fra et langtidsperspektiv. Sett fra Gerd Margrete Tjeldflåt sitt perspektiv i innlegget «Å skrive nynorsk er å lage problemer for andre. Det er krevjande å vere på det laget», er kampen fortsatt pågående hos nynorskbrukere til tross for motgangen. Hovedsynspunktet til Tjeldflåt ser ut til å være at støtte av nynorsk som skriftspråk er en kontinuerlig, vanskelig kamp, men er eksepsjonelt viktig for å unngå at nynorsk dør ut. De prøver å vekke medlidenhet hos leseren og øke støtten for nynorsk, både blant nynorsk- og bokmålsbrukere – som til gjengjeld kan lette byrden hos nynorskbrukeres hverdag. I teksten belyser de en hverdag preget av motgang, som ellers ikke enses av den gjennomsnittlige bokmålsbrukeren. Innlegget er en argumenterende tekst hvor Tjeldflåt tar i bruk ulike retoriske metoder for å overbevise og vekke medlidenhet hos det retoriske publikumet.

Innledende, ser det ut til at Tjeldflåt har en god forståelse av *kairos* – «den retoriske situasjon». De har en god betraktning av *aptum*, og har valgt å publisere innlegget i kjølvannet av en voksende støtte hos nynorsken. Dette påpekes i innlegget: «Den siste tida er det likevel som om stemninga har snudd ...». Dette bruker de videre som et logisk argument for å støtte saken selv – kampen er ikke uten resultater. Tidspunktet av publiseringen er i Tjeldflåts favør. Det er rimelig å anta at støtte for nynorsk ikke er på dagsorden til den gjennomsnittlige bokmålsbrukende nordmann – de har ingen kjennskap til problemene nynorskbrukere støter på i hverdagen. Videre kan det være rimelig å anta at nynorskbrukere som har byttet til bokmål føler seg umotiverte i møte av en stadig tapende sak. Dette viser Tjeldflåt at de forstår godt, og velger å sette fokus på en patosargumentasjon for å vekke følelser hos det retoriske publikum. De har også valgt å skrive innlegget på nynorsk, som er passende gitt konteksten av saken, og gir argumentene en større troverdighet.

Det retoriske publikumet, lesere de prøver å overbevise, kan kanskje sies å være bokmålsbrukere som kan la seg overtale av sunn fornuft, som har medlidenhet overfor sine medmenneskers problemer, og som kan kanskje ser verdien i å ivareta det nynorske skriftspråket. En annen gruppe de ser ut til å prøve å overbevise, kan være nynorskbrukere som har byttet til bokmål. Folk som kanskje fortsatt har interesse i å bruke nynorsken sin, men som har møtt for mye motgang.

Når det gjelder etos, er det flere aspekter å peke på. For det første kan en se nærmere på den innledende etos. Nynorsksaken er et kjent fenomen for de fleste nordmenn, og det er derfor rimelig å anta at som en nynorskbruker selv, har de god kjennskap til problemene rundt nynorskdebatten. Det er en intim sak. Videre kan en også merke seg at innlegget er publisert i *Bergens Tidende*, som videre gir et større preg av troverdighet enn om de eksempelvis hadde publisert innlegget som en Facebook-post. Om en lar seg overbevise av logiske argumenter, og har et preg av medfølelse og samhold, kan man si at den *avledede etosen*, troverdigheten de bygger opp underveis, blir styrket. Tjeldflåts *endelige etos* vil da stå på sterkere bein til slutt.

Videre bruker Tjeldflåt andres etos for å styrke saken selv. «Forfatter Tore Renberg bestemte seg ... for å slutte å skrive bokmål, og laga ... ein bestseljar på nynorsk» Her viser de til en kjent forfatter som bytter til nynorsk og attpåtil skriver en bestselgende nynorskbok. Den underliggende logikken er at intellektuelle, altså forfattere, er villige til å støtte saken, og i tillegg har nynorskklitteratur evnen til å bli populært blant befolkningen. Altså er ikke kampen for nynorsk nødvendigvis en tapende sak, men er tvert imot en sak med økende støtte.

Tjeldflåt prøver å videre styrke sin egen troverdighet ved å vise at de bryr seg om sine medmennesker, og bare vil dem det beste. «Då blir det kanskje litt lettare for nynorskelevane frå Øystese og andre plassar i landet ...», kommenterer de i innlegget. Ved å vise at saken de argumenterer for vil føre til større livsglede for andre, styrker de etosappellen sin ved å fremtre som en forkjemper av sine medmenneskers problemer.

Det er videre verdt å bemerke at innlegget har en sterk patosappell som gjennomsyrrer teksten. Tjeldflåt spiller særlig på medlidenheten hos det retoriske publikumet ved å vise til alle problemene og motgangen nynorskbrukere møter i hverdagen. «Nynorskbøkene er kronisk for seint ute» Her påpeker de at selv etter nesten 50 år med lovpålagte nynorske undervisningsbøker, er myndighetene e.l. stadig for sent ute med bøkene ved skolestart. «... dette er ei lov ingen bryr seg særleg om.» Videre påpeker de at det generelt er en manglende

støtte blant befolkningen, hvor den underliggende logikken er at støttemangelen er roten av problemene. De peker også til en følelse av isolasjon i livet som nynorskbruker: «Overalt seinare i livet, er du åleine.» I tillegg ser vi også hvordan mangelen av støtte fører til videre emosjonell lidelse når de bemerker at: «Å vere nynorskforkjempar er å vere den irriterande personen som heile tida påpeikar formelle feil og gjer livet litt meir tungvint» Logikken her er at hvis det generelt er flere folk som bryr seg, som aktivt støtter saken, slipper nynorskbrukere å føle at de er til bry for alle rundt seg.

En annen følelse Tjeldflåt kanskje prøver å spille på hos leseren, er den underliggende samhøldsfølelsen nordmenn føler: den norske nasjonalismen. Når Tjeldflåt snakket med personer som var til stede ved streiken på Øystese, fremhever de en kommentar av en demonstrant som bemerker at det var «... noko av det finaste den gongen var korleis elevar over heile landet, «til og med Oslo», deltok.» I tillegg påpeker de at det «enda det med kollektiv skjenn og 1500 nye medlemmer i Noregs Mållag» etter at Frps ungdom veivet et «F**k nynorsk»-banner. Det fremheves at mange nordmenn viser et sterkt samhøld i møte av oppfattet urett. Argumentet, den underliggende logikken, er at nynorskbrukere er utsatt for urett i form av likegyldighet og dårlig innføring av det norske lovverket, og burde dermed vise en samhøldsfølelse på lik linje som andre nordmenn har gjort.

For å styrke og gi legitimitet til patosappellen, bruker Tjeldflåt den retoriske metoden *logos* i innlegget sitt. Det er, som nevnt, en mengde underliggende logiske argumenter i etos- og patosappellen, men det er verdt å påpeke flere logiske argumenter som blir brukt. For det første prøver Tjeldflåt å vise hvordan mangelen på støtte kan føre til at nynorsken dør ut. «... dersom elevar ikkje får bøker [...] på nynorsk, byter dei til bokmål. Og har du snudd ryggen til nynorsken på vidaregåande, kjem du ikkje tilbake.» Her er det eksplisitte, logiske argumentet at uten aktiv støtte av regelverket rundt nynorsk, vil det potensielt føre til at skriftspråket dør ut. Dette påpeker de igjen med bemerkelsen «For viss ingen passar på, kjem nynorsk til å døy.» Videre nevner de at NRK er «lovpålagd å ha ein nynorskbruk på 25%. Siden lova tredde i kraft, har dei nådd målet ein einaste gong. Men det har ikkje fått nokon konsekvensar» Den underliggende logikken er at siden det er så få som støtter nynorsk, og et hav av likegyldighet, blir lover som har som hensikt i å ivareta nynorsk oversett uten konsekvenser. Det er logisk, og moralsk riktig, å hjelpe å ivareta norsk lov. Det er jo tross alt grunnmuren i samfunnet vårt.

Skal man være kritisk til argumentasjonen Tjeldflåt presenterer, kan man påpeke den grunnleggende verdioppfatningen og moralen til leserne av innlegget. For at argumentasjonen skal være overbevisende, går de ut ifra at folk faktisk bryr seg om andre, og ikke minst ser verdien av å ta vare på det nynorske skriftspråket. Er man av den kyniske sorten vil en kanskje tenke at det er en noen manglende medfølelse blant folk generelt. Problemer som ikke påvirker en selv direkte, er ofte veldig vanskelig å oppriktig bry seg om. I tillegg belyser de en kontinuerlig kamp: «Kampen om nynorsk kjem framleis til å handle om å stritte imot og kjempe for lover ingen bryr seg om.» Nynorskbrukere som har byttet til bokmål på grunnlag av motgang vil nok ikke la seg friste av dette aspektet. Hvorvidt Tjeldflåt faktisk klarer å vekke en stor nok følelsesmessig reaksjon som kan føre til aktiv støtte av saken, er vanskelig å fastslå. En annen kritikk kan være mangelen av informasjon om hvordan en kan aktivt støtte saken de argumenterer for. En ting er å belyse problemet, men det er nok ikke mange som vet hva de kan gjøre for å aktivt hjelpe.

For å oppsummere har Gerd Margrete Tjeldflåt belyst en omfattende strid med å opprettholde nynorsk som skriftspråk og prøver å appellere til både bokmålsbrukeres medlidenhet, og nynorskbrukere som har byttet til bokmål, om å gi støtte i saken. De styrker sin egen etosappell gjennom å vise troverdighet med nynorskbruk, ved å vise at de bryr seg om det beste for nynorskbrukere og bruk av andres sterke etos. De bruker en sterk patosappell for å male en utfordrende hverdag for nynorskbrukere i håp om å vekke medfølelse. Videre tar de i bruk den retoriske metoden *logos* for å påpeke at nynorsk dør uten aktiv støtte. For å rette kritikk kan man påpeke hvorvidt folk faktisk blir sparket i gir gjennom en patosappell, og mangelen av direksjoner mot aktiv støtte. Uansett blir problemene belyst, noe som er et viktig første steg for å korrigere dem.

Kilder

- «Å skrive nynorsk er å lage problem for andre. Det er krevjande å vere på det laget» av Gerd Margrete Tjeldflåt, *Bergens tidende*, 07.11.2021